

EKSAMIL JA ELUS

Tänavused abiturientid on küpsuseksamid sooritanud. Tehtud sai ka vene keele eksam. Võib küsida, mis sellest ikka enam rääkida. Polnud ju eksam raske ja tulemused olid head. Kuid just see paneb mõtlema. Kuidas peegeldab keskkoolilõpetaja eksamihinne tema tegelikku keeleoskust?

Tõsi küll, eksamil saime häid hindeid, kuid elu ei arvesta hindeid, vaid hakkamaa saamist. Üsna tihti on vaja vallata vene keelt ametiasutustes, dokumentide täitmisel, poes jne. Lisaks enesetäiendamise, tutvumine venekeelse kirjanduse ja perioodikaga.

Kindlasti on paljudele tuttav olukord, kus oleks vaja teada mõnd lihtsat venekeelset sõna või väljendit, kuid — oled vait, pole õppinud. Küll aga võime meenutada Majakovski värsse ning Gorki «Itaalia muinasjutte». Igapäevaolukordades selgub, et me keelt tegelikult ei oskagi. Ja see, mida oskame, on enamasti pärit tänavalt, televiisorist ja mõnelt suurlinnaekskursionilt. Oleme õppinud vene keelt II klassist alates, kuid elavas keelekasutuses oleme ometi abitud. Nii väidab ka Mati Hint: «Eesti koolides õpitakse keelt 17 aastat ja tulemused on väga kesised.» («Vikerkaar» nr. 6, 1987).

Vene keele keskkoolikursus läbitakse üheaegselt kaht õpikut kasutades: grammatika-õpik ja vene kirjanduse lugemik. Valdav on viimane, mis on raske ja nõuab palju aega. Keeleoskuse andmise asemel tekitab õpik hoopis vastumeelsust selle vastu. Kuid elu on meile näidanud vene keele oskamise vajadust. Õpilased ei ole vene keele õppimise vastu, küll aga on vastumeelt kehtiv metoodika, õpikud ja programmid.

Kirjanduse lugemik peab andma kronoloogilise ülevaate vene kirjanduse ajaloost. Alustatakse kõige raskemast, vanemast ja arhailisemast keelest. Tänapäeva tegelikult välja ei jõutagi — XI klassis õpitakse Gorki, Majakovski, Jessenini, Tolstoi, Solohhovi teoseid, milles (Jessenin välja arvatud) räägitakse revolutsioonist, Kodusõjast, 20. aastate raskustest. Pisut tänapäevasemad autorid on Tvardovski ja Roždestvenski, aga neid puudutatakse põgusalt ja tõenäoliselt nendeni tihti ei jõutagi. Õpilane näeb suurt vaeva, et mõista sajandialguse ilukirjanduslikke tekste, mis on tulvil keerukaid kujundeid ning toonase ühiskonnaeluga seotud väljendeid.

Kurioosumina meenub tund, kus klassikaaslane sai kahe, sest ei osanud eesti keelde tõlkida järgmist lõiku Solohhovi jutustusest «Võõras veri»: «В Филипповку, после заговенья выпал первый снег. Ночью из-за Дона подул ветер, зашуршал в степи обынчившим краснобылом, лохматым сугробом заплел косы и догола вылизал кочковатые хребтины допор».

Selguse mõttes toon kõrvale Otto Samma tõlke:

«Filipovkas tuli jõulupaastu alguses esimene lumi maha. Öösel hakkas Doni tagant tuul puhuma, sahistas härmas puju, punus kuuruspäist pletti ja lakkus kühnus teekonarused paljaks.» («Doni jutud», Tln., 1976)

Selliseid kujundeid tõlkida on kindlasti raske elukutseliselgi tõlkijatel. Miks siis peab seda oskama õpilane?

Vene keele tundides analüüsitakse kirjanduslikke tege-lasi, näiteks tuleb võrrelda Kotka ja Nastiku ellusuhtumist. Ometi ei asenda see suulist keelekasutusoskust, sest paljusid sõnu ja väljendeid tuleb väljaspool antud konteksti harva ette. Nii tundubki praegune vene kirjanduse lugemik olevat vaid aega ja närve sööv keeleõpetuse pi-

durdaja. Õpilased ei ole vene kirjandusklassika, näiteks Jessenini luule originaalis lugemise vastu, kuid enne tuleks omandada nüüdisvene keel.

Kaheldav on metoodika, mille kohaselt kogu keskkoolikursus on üles ehitatud kirjandusklassika tundmaõppimisele. Savvati Smirnov väidab: «Asi on selles, et 20—30ndate aastate vene keeles oli palju aju-tist, mis ei jäänud sinna püsi-ma.» («Looming» nr. 12, 1985). Sama autor on analüüsinud vene kirjanduse lugemikke eesti koolidele: «Ilmneb, et 30—40% sõnadest, mida õpilased peavad teadma, tulevad neile elavas keelekasutuses kunagi hiljem vaevalt ette ning seetõttu ununevad paratamatult. Lisaks kõigele ei paku kirjanduslikud tekstid küllaldast alust suulise kõne arendamiseks. Pigem tekitavad need õpilases küündimatusetunnet.»

Keeletundi on vaja nüüdisaegset, elavat keelt, kõnepraktikat. Kahjuks ei õpita tänapäevaseid autoreid, ei tutvuta venekeelse perioodikaga. Me ei tunne ei ühiskondlik-politilist ega üldkasutatavat oskussõnavara, rääkimata olmes ettetulevatest väljenditest. Praegust kirjanduse lugemiku kui kõlbmatut sobib hästi asendama perioodika. Keska-jakirjanduses räägitakse paljudest huvitavatest probleemidest, kuid enamik õpilasi ei loe venekeelset ajakirjandust. Mis aga annaks parema keeleoskuse, kas Gorki «Laulu Kotkast» päheõppimine või näiteks tutvumine mõne «Literaturnaja Gazeta» probleemartikliga ning vaba arutelu seal puudutatud teemadel? Praegu on tavaline järgmine pilt. Õpetaja pinnib sõnahaaval ühelt õpilaselt välja mingi teksti, ülejäänud 15 õpilast istuvad niisama, tegeldes oma asjadega. Ometi peaks keeleõpetus andma igapäevase võimaluse õpitavat keelt kasutada, suhelda koolitunnis. Praegune metoodika ja õpikud seda ei võimalda.

Kõige hullem on asi vist küll neis koolides, kus töötavad vene keele õpetajad, kes ei oska sõnagi eesti keelt. Mis keeleõpetusest saab üldse juttu olla, kui õpetaja ei oska õpilasele tõlkida arusaamatut teksti, seletada mõnd asja eesti keeles, parandada õpilaste tõlkevigu jne! Olen ise kaks aastat õppinud sellise õpetaja käe all ning leian, et nagu Eestis töötavad inimesed üldse, peavad vene keele õpetajad eriti oskama eesti keelt.

24. juuni «Edasis» kirjutas Juhan Paju: «Vene keele saavad keskkooli vältel talutavalt selgeks vaid nende koolide õpilased, kus pole unustatud igivana tõde: keeleõppimine nõuab järjepidevust ja tuupimist. Kõige alus on sõnavara.» Tõepoolest, keeleõppimine nõuab järjepidevust ja tuupimist, kuid mitte ammu surunud kirjanike sõnavara järjekindlat tuupimist. Vaja on omandada igapäevane ja kõnekeelne sõnavara. Küllap siis jõutakse kergemini ka kirjandusklassika keele nau-timiseni.

Et parandada keeleoskust, anda keskkooliõpetajatele oskus lugeda ja võimalus suhelda vene keeles, selleks on vaja põhjalikult ümber korraldada vene keele õpetamine eesti koolides.

OLAVI PAIDE,
äsjane koolilõpetaja

SAMAL TEEMAL:

«DEMOKRAATIA JA KEEL» / «ÜMBERKORRALDUSED JA RAHVUS-SUHTED»

EDASI

29. mai, 2., 11., 24. ja
25. juuni